D•N
5/6 1949

Försvar och utrikespolitik

Förstklassig militär upplysning

Två yngre militärer, överstelöjtnant Malcolm Murray och kapten Stig Löfgren, har utgivit en bok om Sveriges försvar och försvarspolitiska läge (För Nordens frihet, Norstedt, pris kr. 8.—). Först och främst bör betonas att boken är utmärkt — intelligent, mättfull, ärlig och inträngande. Man kan på många punkter ha en annan mening än de båda författarna, men i varje detalj är deras resonemang värt den största respekt. För den som läst alla böcker av denna art som utkommit efter första världskriget är det en naturlig sak att betyga att i varje fall under denna tid det svenska folket inte förut bjudits på en förstklassig militär upplysning. Bokens enda väsentliga svaghet är att den är för lång och därför inte kan antas få den utmordentligt vida spridning som den förtjänar.

Det blir ofta anledning att återkomma till denna skrift. För dagen skall den analys av Sveriges utrikespolitik från försvarets synpunkt som här ges refereras och diskuteras. Författarna representerar i denna fråga den växande opinionen av sakkunniga som vägrar att böja sig för de allmänna fraser i vilkas hägn den svenska isolationismen frodas. Två av bokens satser kan begagnas som motto för deras uppfattning. "En oföränderlig utrikespolitik är i själva verket lika otänkbar som ett oföränderligt samhälle." "Frågan om ett lands utrikespolitik är en lika väsentlig del av ett lands försvarsproblem som frågan om medel och metoder för det egna motståndet." Från dessa utgångspunkter — osnygriplig, men långtifrån alltid erkända — måste en debatt om försvaret också bli en debatt om utrikespolitiken; blott de hundratals strutsarna i regering, riksdag och press kan låtsas att man bör särhålla dessa båda problem.

Skandinavien har redan på grund av sitt läge knappast några möjligheter att stå utanför ett framtida storkrig. "För både öst och väst skulle tillgången till det skandinaviska basområdet innebära väsentliga strategiska fördelar. Därmed är också sagt att ingendera parten gärna kan se att den andra når dessa fördelar. Till de påtagliga direkta vinsterna av ett innehav av det skandinaviska området kommer sålunda för båda parter lika påtagliga indirekta vinster." Atlantpakten verkar visserligen sannolikt fredsbevarande, "men om ett stormaktskrig likväl skulle bryta ut, kommer Danmark och Norge omedelbart att dras in i det". Därmed bortfaller varje möjlighet till svensk neutralitet vid krig. "Kommer Norge i krig, så kan vi inte ännu en gång sitta som passiva åskådare utan att därmed äventyra vår och hela Nordens frihet. Och även om vi skulle vilja göra försöket, så måste vi räkna med att ett rysk angrepp mot Norge drar med sig rysk angrepp även mot Sverige. Med eller mot vår vilja är, om kriget kommer, Norges väg yttersta vår väg." Finland har icke någon liknande betydelse för vårt läge. En rysk ockupation av detta land skulle visserligen ställa skärpta krav på beredskapen, men den farligaste ryska anfallsriktningen är söder ifrån. "Strategiskt sett kan faktorn Finland icke tillmätas någon avgörande betydelse när svensk utrikes- och försvarspolitik diskuteras."

Den andra centrala synpunkten är att varken Sverige eller Skandinavien kan reda sig utan hjälp från annat håll. Denna hjälp får inte bli en frigörelse efter är av ockupation — ty en rysk ockupation är nära nog liktydig med förintelse — utan bör sättas in på ett tidigt stadium. En förberedd hjälp blir av ojämförligt större betydelse än en oförberedd — kanske kommer ingen hjälp om den inte är förberedd, just därför att en oförberedd hjälp anses vara ineffektiv. Samverkan väster ut är av nöden även av andra skäl: för att vi skall erhålla den materiella utrustning som är erforderlig för att vi skall kunna följa med den tekniska utvecklingen. "Slutsatsen är att hjälp är oundgänglig. Det behövs hjälp för att bygga upp det skandinaviska försvaret, och det behövs hjälp vid angrepp även sedan Danmarks och Norges försvar har satts i stånd." "Man kan inte se bort ifrån att vårt behov i krig av direkt vapnat understöd kanske främst omfattar i Skandinavien mellanlandande flygstridskrafter. Vill man att en sådan hjälp skall bli effektiv, så bör man redan i fred dimensionera och utbilda vår stridsledningsorganisation för samverkan samt utföra tillräckliga anläggningar även för den samverkande stormaktens hit överflyttande basorganisation."

Redan av det sagda framgår att de båda författarna inte hänger sig åt den strutsaktik som består i att likställa öst och väst från försvarssynpunkt. Det påpekas tvärtom att Sverige "redan genom sin försvarspolitik klart visat från vilken håll det anser sig hotat". "Vi vill själva välja en bestämd sida, om vi ställs inför tvånget av ett val. Under inga omständigheter vill svenskarna utsyttja sina försvarsanstalter till stöd åt makter vilkas seger skulle medföra vårt nederlag — vår frihets och därmed vårt samhällsliv, vår odlings och vårt folks undergång."

Den samverkan som förordas framstår självfallet inte bara som en garanti vid krig, utan främst som en garanti mot krig. Den tjänar i första rummet till att avskräcka från angrepp och fyller sålunda samma funktion som det egna militära försvaret.

Vid läsningen av denna bok får man starkare än någonsin för en känsla av det ansvar som regering och riksdag ådrar sig genom att undvika öppna och klara debatter i denna vår livsfråga framför alla andra. I dagar diskuteras ehiropraktik, bensinskatt och lagtekniska detaljer, men i den stora frågan får några tomma ordvändningar, som inte ens talaren själv tar på allvar, tjäna i stället för sakliga argument. Man räknar med att tystnaden skall föda lättglöjtighet och att i dess tecken den officiella linjen skall godtas.

Systemet Wahlbärj

När Dagens Nyheter för ett år sedan började belysa pinsamma sårdrag i borgarrådet Wahlbärjs tjänstepolitik framkom en rad egendomliga manipulationer vid förordnanden och utnämningar inom Stockholms stads socialrotel. Särskilt anmärkningsvärda förhållanden blottades från en täckorganisation, "Föreningen för psykiskt vanlottade", där nära släktingar till hr Wahlbärj placerats så att de var ekonomiskt redovisningsskyldiga för varandra och för sin beskyddare. Kommunalfullmäktemäktiga organisation anslöt sig till pressens krav på en utredning, och denna utredning har på pingstafton framlagt sitt betänkande.

När det gäller tjänstesärendena vid de stora sociala nämnderna har utredningen formulerat sitt sammanfattande omdöme med påfallande försiktighet. I detaljredogörelserna tas mer bestämda ståndpunkter, och där återfinns en sats som bör citeras. Om anordningen med ett borgarrådets personliga kansli, som handlägger ärenden över verkschefernas huvuden, säger utredningen att en dylik form för förvaltningsledning "synes lätt kunna leda till administrativ osäkerhet eller oreda med åtföljande missförstånd och störningar i arbetsrevanden". Det är en karaktäristik av systemet Wahlbärj som i all sin knapphet klargör hur tillståndet blivit inom nämndhuset vid Vasagatan.

Den trista historien om alla släktingarna till borgarrådet som samlats i den halvkommunala sinnesslövårdens tjänst har utredningen klarstjort i ytterligare några detaljer. Hänvisningar har den med belysande exempel fastställt "en anmärkningsvärd brist på reda i förvaltningen". På flera punkter gäller det därvid borgarrådet-föreningsordförandens personliga mellanhavanden: hans arvode som redogörare, hans hyra för en bostad, hans tilltag att i egen regi och utan kontrakt arrendera delar av en närbeläger kommunal fastighet, lydande under en annan förvaltning. De sidor av systemet Wahlbärj som här blottas — så långt det nu gått att vinna klarhet i en härva av ofullständiga protokoll och affärsbockar — är dess bättre skilligen ensamstående i svensk offentlig förvaltning.

Det framgår av utredningen att mycket av bedrövligheterna kunnat hända enbart tack vare den auktoritet och maktställning som följer med borgarrådsämbetet. Den som väljs till borgarråd beklädes med resurser som för sitt rätta bruk förutsätter inte bara god vilja hos innehavaren, utan också en karaktär som håller mot maktens frestelser. Jonatan Wahlbärj har icke motsvarat ämbetets krav. Dirigenom har han blivit till skada för det förtroende hos allmänheten och de kommunalanställda som varje borgarråd måste äga. Det ankommer på honom själv, på stadskollegiet och på stadsfullmäktige att dra konsekvenserna.

Danskt folkstyre 100 år

När Danmarks folk i dag högtidighåller hundraårsdagen av sin första grundlov är det den politiska fribeten och medborgarfriheten som utgör minnets levande huvudinnehåll. Genom åre och yttre strider har dansk frihetstradition vuxit sig allt starkare på den grund som lades 1849, och en väldig odlargärning har givit dansk demokrati en bredd som alla fria folk beundrar. För svensk utveckling har impulserna från Norge under ett avgörande skede spelat en ännu större roll än dansk politisk tanke och danska politiska exempel. Men samtliga demokratiska åskådningar i vårt land erkänner med tacksamhet vad danska förrebilder betytt för dem, och det folkliga bildningsarbetet hos oss har, likväl som vårt materiella folkhemsbygge, i hög grad befruktats av dansk skaparkraft. Därför tar också vi svenskar hjärtlig del i våra danska vänners glädje inför dagens minne.

Cirkus Ny Dag

har varit extra livlig de senaste månaderna. Sedan tidningsledningen drojt i månader med att acceptera det nya journalistavtalet tillgrep den massuppsägning plus individuell återanställning av medarbetare. De kvarvarande skyndade sig att ta avstånd från solidariteten journalister emellan i en skrivelse, vars sakinnehåll var att en kommunistisk skribent först och sist skall betraktas som partiarbetare. Knappt var emellertid de fackliga banden på detta sätt brutna förrän Ny Dag skriver på journalistavtalet! Det väntas, heter det i våra kommunisters huvudorgan, att den övriga partipressen skall följa exemplet, men någon "förklaring" till mysteriet har hr Lagerfelt & Co hittills inte presterat. Förmodligen räcker inte ens den från Moskva inspirerade dialektiken till att alla en brygga mellan medarbetarnas avståndstagande från journalistorganisationen och ledningens kapitulation för dennas krav.

PRESSGRANNAR

Översynen av socialvårdens arbetskraftfråga hälsas med stor tillfredsställelse av Expressen (fp):

Den bristande överblicken av arbetskraftsresurserna har inte endast verit besvärande för produktionens effektivisering, den har också i själva verket utgjort ett av de allra allvarligaste hoten mot realiseranden av de angelägna sociala planer som lagts fram och delvis redan beslutats.

Vill man nå mer än rent propagandamässiga effekter får man lov att även i det sociala reformarbetet ta hänsyn till realiteter. Kravet på en klarläggande översyn har från liberalt håll därför ingalunda varit betingat av någon önskan att fördröja eller äventyra utvecklingen, tvärtom av en bestämd iver att trygga och säkerställa de sociala framsteg som ligger inom räckhåll.

Det bör ihågkommas att behovet av arbetskraft för vårduppgifter till stor del beror på vårdorganisationen. Genom ökad effektivitet hos denna bör vi kunna motverka knappheten hos de mänskliga resurserna.

Den halverade kyrkoskatten i disenterlagkommitténs förslag ter sig för Arbetarbladet (s) som kuriositetsfälsk för kommitténs förskitliga umgänge med principerna:

De som utsvärder ur statskyrkan föreslås få betala endast halv kyrkoskatt. Längre har man inte vågat gå. Och ännu mera minskas effekten av förslaget genom att statskyrkans hårtjenom minskade inkomst skall kompenseras av statsmedel. Som via skattesedlarna uttas även av den som löst sig från statskyrkan. Att låta statskyrkan liksom metodisternas, baptisternas och andra samfunds kyrkor stå på egna ben är en reform som väl först kommer den gång statskyrkan avskaffas. Auktoriserad av staten, obligatorisk genom denna blåbehäftet statskyrkan sin privilegierade ställning bland samfunden.

PROBLEM

kring

Marcel Proust

FURSTINNAN BIBESCO.
Efter målning av Boldini.
Ungdomsporträtt av MARCEL PROUST.

UNDER DE SENASTE två åren har ett tiotal nya arbeten om Marcel Proust utkommit, brev, minnesanteckningar, biografier, litterära analyser. Några av dessa skrifter tillhör en serie som odlats flitigare i fallet Proust än i fråga om någon annan författare av samma generation: medlemmar av den mondäna krets Proust en tid tillhörde samlar några minnen och några brev och gör jämförelser mellan den stora romanen och den verklighet i vilken de och Proust levde. Hit hör hertiginnan de Gramonts "Marcel Proust" och furstinnan Bibescos "Le Voyageur voilé". Ett bidrag av större betydelse är Mauriacs memoaranteckningar (Du Côté de chez Proust"), särskilt på grund av den utmärkta analys som inleder dem. De grundligaste nya arbetena är amerikanen Harold Marchs "The Two Worlds of Marcel Proust", (University of Pennsylvania Press, doll. 3: 50), ett ambitiöst men något pedantiskt försök att klarlägga Prousts livsåskådning, och André Maurois nyss utkomna "A la Recherche de Marcel Proust" (Hachette, franc 375:—). Denna bok hör till Maurois bättre biografier. Den bygger delvis på förut outnyttjat material (särskilt Prousts dagböcker och hans brevväxling med familjen), de yttre skildringarna är utomordentligt klara, det ostridiga säges med precision, och benägenheten att forma halvintelligenta sentenser är föga framträdande. I skarpsinne och originalitet kan arbetet dock inte mäta sig med Pierre-Quints mer än tjugu år gamla levnadsteckning.

Vad man måste förebrå denna litteratur är brist på upprriktighet och vilja att förhärliga. Prousts snobberi, karriärism, fåfänga och lastbarhet behandlas fortfarande med en viss diskretion, som om uppskattningen av hans monumentala verk skulle vara beroende av dessa ting. Förhärligandet framträder främst i tendensen att göra Proust inte bara till en stor konstnär, utan till en stor tänkare och en stor moralist. Några huvudproblem i legendbildningen skall här diskuteras.

Det ligger nära till hands att tala om fyra "liv" hos Proust, så skilda och så sårhållna var de miljöer i vilka han levde och de känslor och aktiviteter han i dem utvecklade. Först och främst var och förblev Proust ett barn, som vördade och älskade sin borgerligt dygdiga familj och i modern såg kärleken, tryggheten och ron. Hans berättelse om hur modern en gång då familjen hade främmande glömde att kyssa honom till god natt och hur han låg vaken tills gästerna gått för att inte somna utan denna välsignelse är en nyckel till hans karaktär och hans liv. Även som vuxen bodde han hemma i en atmosfär av smeknamn och kärleksbetygelser, med modern och mormodern som ömt tävlande prästinnor. Då modern dog skrev den trettifyraårige Proust: "Jag har just förlorat henne, vars ständiga omsorger bragte mig den enda honungen i mitt liv . . . Den måste ha förstått visdomen hos de föräldrar som innan de dö döda sina små barn. I hennes ögon var jag fortfarande fyra år gammal."

Den andra miljön var societeten. Som son till en rik läkare stod Proust utanför den fina världen, men hade möjligheter — genom skolkamrater och släktingar — att närma sig den. Mellan tjugu och tretio-år förde han under spridda ansatser till regelbundet arbete ett mondänt liv och lärde känna den eleganta högadel som senare gav honom stoff till familjen Guermantes, markis de Saint-Loup och baron de Charlus. Försöken att frita honom från snobberi, instillasmhet och ytligt lyckskäkeri i detta sammanhang är uteslutande komiska. Han älskade det förnäma, tillarna, salongerna, inte bara det förfinade och det utsökta — att de sistnämnda draven ofta saknades i denna miljö lämnar Proust eget verk intet tvivel om. Emellertid förblev han — liksom Oscar Wilde — en omsvärmad outsider, en gäst vid bordsändan, som måste göra rätt för sig med smicker och kvickheter. Han var inte berömd vid denna tid, då han jagade efter inbjudningskort till hertiginnor — tjugu år senare blev de berömda genom att publicera hans välformade och alltför älskvärda biljetter.

Utanför både hemmets verklighet och sällskapelivets lek låg erotiken. Proust blev tidigt medveten om att han var homosexuell och tycks tidigt ha sökt tillfredsställa sin drift; han hade aldrig någon förbindelse med en kvinna. Samvetskvalen och skrücken över att modern skulle upptäcka hans last har han — som vanligt med omkastning av könen — beskrivit i novellen "En ung flickas bekännelser" (i den tidigt utgivna "Les plaisirs et les jours"). Egendomligt är att han synes ha hållit homosexualiteten så gott som helt utanför även det mondäna umgänget; ett undantag utgör möjligen hans förhållande till Montesquiou — diktare och professionell ädling — sannolikt den främsta förebilden till romanens av högfärd och lastbarhet förtärde Charlus. Någon homosexuell kärlekshistoria upplevde Proust icke; hans erotik bestod i att frekventera manliga prostituerade, varvid inslagen av sadism blev alltigrövre. Härmed sammanhänger kanske att Proust kände erotiken som en last, som något på en gång tillfälligt och skamligt, medan hans samtida André Gide efter omvändelsen till pederasti blev glad nästan till lycka och förkunnade homosexualiteten som ett evangelium.

Sedan, efter moderns död 1905, kom arbetet, som skulle ge glömska, ett slags frälsning och till slut ära. Umgänget med den stora världen begränsades till ett fåtal visiter och middagar, några år senare förvisades även erotiken. Ur hopplöshetens och ångestens uppsteg en arbetets hjälte, som under sjutton år ägnade all kraft åt "sökande efter den förgängna tiden". Då boken i allt väsentligt var fullbordad dog Proust, femtiett år gammal, år 1922. Bakgrunden till alla skeden i Prousts liv är sjukdomen, den neuros om vilken hela hans liv här vittne och en astma som efter hand tvang honom eller antogs tvinga honom att hela dagarna stanna inombus bakom stängda fönsterluckor.

Då det gäller att söka förbindelsen mellan liv och verk hos Proust upptas gärna frågor om orsakssammanhang. Kan Prousts liv, för att ta det allmännaste problemet, betraktas som en fristående orsak till verkets särdrag, eller måste man finna nyckeln till både livet och verket i en medfödd egenart eller i tidiga upplevelser? Frågor som dessa är omöjliga att besvara annat än utifrån en preciserad psykologisk uppfattning — att anlita Freud eller Adler ter sig naturligt och har gång efter annan skett. Dylika försök att klarlägga orsaksammanhang skall här inte göras — blott försök att påvisa några förbindelser utan anspråk på att fastställa vad som är grimärt och grundläggande.

Först bör då betonas att Prousts verk till den ojämförligt största och mest karaktäristiska delen utgår från vad som här kallats de andra och tredje faserna i hans liv. Familjen — modern, mormodern, barnjungfrun — finns med, men huvudsakligen i romanens första delar och även i dessa blott som en stillastående bakgrund, som en utgångspunkt för Berättarens äventyr. Vad som dominerar är societeten och ho-

Snabb hjälp dubbel hjälp!

Anlita vårs bärgningsvagnar, världens modernaste konstruktioner. Specialutrustade för snabb och effektiv bärgning av alla person- och lastbilar samt bussar. Specialutbildad personal i beredskap dygnet runt.

RING 34 04 40

Ge-Ge

RÄDDNINGSKÅR
Central-Garaget
VANADISVÄGEN 2—4

Protestmöte mot skattetrycket
Fredagen den 10 juni

FIRESTONE

ger torr uppbromsning på vått väglag

Över hela världen rullar Firestone och överallt anses det som ett av de *säkraste* däcken. Man litar på varje detalj i en Firestone-ring.

Se bara hur ett Firestone-däck s-u-g-e-r sig fast vid vägbanan, tack vare de specialkonstruerade vinklarna i däckmönstret. Det ger lugn, säker körning utan sliruingsrisk. Vid uppbromsning på våt väg föres vattnet undan av mönstervinklarna. "Greppet" blir därigenom på torrt underlag, vilket ger snabb och fast bromsning.

Kör på **Firestone** för säkerhets skull

BEST TODAY—FILL BETTER TOMORROW

FÖRSÄLJES AV FIRESTONE GUMMIAKTIEBOLAG, STOCKHOLM
TILLVERKAS AV SKANDINAVISKA GUMMIAKTIEBOLAGET, VISKAFORS

NYTT!
Nya Firestone har bredare slitbana, som ger mjukare gång, mindre värmealstring och bättre väggrepp.

© Tingstensamlingen Publicerad med tillåtelse av Dagens Nyheter AB.